

MOLEN Wereld

Voor Klaas Hennepoelmolen dreigt ondergang

Interview: Imago molenwereld deugt niet!

De molens van Goeree-Overflakkee

Uitgave:

De 'Molenwereld' is een uitgave van de Stichting Molenwereld
Moerdijkstraat 39 2751 BE Moerkapelle
Tel/Fax: 079-5931303

Verschijsning:

elf maal per jaar, als regel op de eerste woensdag van de maand. Gedurende de maanden juli en augustus verschijnt één gecombineerd nummer

Uitgever:

dhr. M.G. Coops
De Schans 10-38 8231 KK Lelystad
Tel.: 0320-220397 / Fax: 0320-220763
E-mail adres: mgcoops@compuserve.com.

Eindredacteuren:

dhr. J.S. Bakker
Moerdijkstraat 37 2751 BE Moerkapelle,
Tel/fax 079-5931303
E-mail adres: jsbakker@cistron.nl
dhr. W.A. Roose
Vest 65 2801 VE Gouda
Tel. 0182-522041

Redactie & administratie:

Moerdijkstraat 39 2751 BE Moerkapelle,
Tel./fax: +31 (0)79-5931303

Advertenties:

M.G. Coops
De Schans 10-38 8231 KK Lelystad
Tel.: 0320-220397 / Fax: 0320-220763
E-mail adres: mgcoops@compuserve.com.

J. Ottevanger

Molenviergang 2 2761 BK Zevenhuizen
Tel.: 0180-638180 / Fax: 0180-638179

Abonnementen:

Tel.: +31 (0)566-621086 / Fax: +31 (079)-5931303
Nederland f 97,50 per jaar (incl. 6% BTW)

(Leden van de Vereniging 'De Hollandsche Molen', het Gilde van Vrijwillige Molenaars en het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde betalen f 92,50)
België: 1850 Bfr per jaar (incl. 6% BTW)
Overige landen op aanvraag

De abonnementsprijs dient bij vooruitbetaling te worden voldaan

Abonnementen kunnen op ieder gewenst moment ingaan en worden automatisch verlengd tenzij een abonnement uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar schriftelijk wordt opgezegd

De in het lopende abonnementsjaar (van januari t/m december) reeds verschenen nummers worden na ontvangst van het abonnementsgeld direct toegezonden, indien nog voorradig

Prijs losse nummers: in Nederland f 12,50; in België 250 Bfr (exclusief porto)

Donateurs van de Stichting Molenwereld ontvangen het blad gratis bij een minimum-donatie van f 125,-
Op schenkingen en legaten aan de Stichting Molenwereld is artikel 24 lid 4 van de Successiewet van toepassing

Bankrelatie:

Voor Nederland: Postbank 4506935 / Rabobank 3750.30.867
Voor België: Postcheque 000-1746998-28

Kopij:

Zenden aan de redactie van de Molenwereld,
Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle

Lay-out en Druk:

Vis Offset, Alphen aan den Rijn

ISSN 1387-2974

© COPYRIGHT 1999 Stichting Molenwereld Moerkapelle
Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Inhoud

	pagina
Molensactueel	51
Voor Klaas Hennepoelmolen dreigt ondergang <i>J.S. Bakker</i>	56
Zoeker	62
Column: WvdL's omstreden twijfel <i>WvdL</i>	62
Interview met Loek Dijkman: Imago molenwereld deugt niet! <i>Willem Roose</i>	64
't Betere werk (1): Roeden Rha	68
't Betere werk (2): De eerste molen met Ten Havewieken	68
't Betere werk (3): Nogmaals De Vlijt	68
Forum: Praktisch of theoretisch?	69
Papiermolen: De molens op Goeree-Overflakkee, verleden heden en toekomst <i>J.S. Bakker</i>	70

Redactioneel

Dit nummer wordt ook aan de relaties van de Rijnlandse Molenstichting toegezonden. Om die reden heeft het een sterk Rijnlands tintje, maar we zijn ervan overtuigd dat ook de lezers elders deze Rijnlandse bijdragen met belangstelling zullen lezen. Er is wel wat loos in dit gebied.

De uitslag van de enquête van december vorig jaar verschuift naar het volgende nummer in verband met ruimtegebrek.

Het aantal abonnees en donateurs ontwikkelt zich in positieve zin; iets waar de Stichting Molenwereld bijzonder dankbaar voor is, omdat het onmisbaar is voor het voortbestaan van het blad. Helaas hebben sommige abonnees en donateurs hun abonnement of donatie voor 1999 nog niet betaald. We verzoeken ze dit zo spoedig mogelijk in orde te maken. jsb.

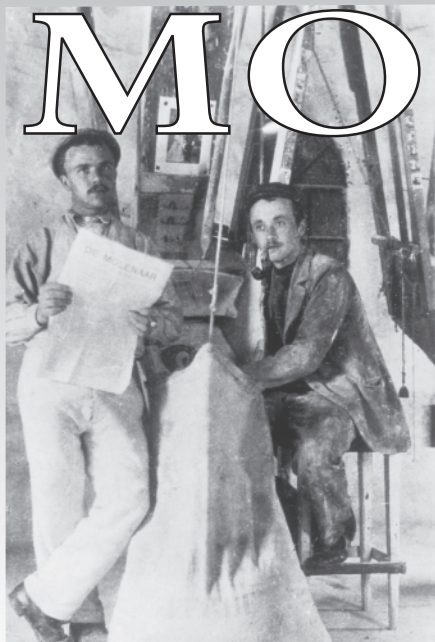
Afsluitdatum van de kopij voor het aprilnummer van de Molenwereld: 15 maart 1999.

Kort nieuws (Molensactueel) mag uiterlijk een weekje later.

Bij de omslag voorzijde: de met ondergang bedreigde molen van de Klaas Hennepoelpolder (foto provincie Zuid-Holland).

Bij de omslag achterzijde: Rijnland op zijn best met een malende Steekter Wip onder Alphen a/d Rijn. Hopelijk is dit beeld weer snel te zien aan de spoorlijn Alphen-Woerden. (foto Eric van den Bosch, vrijwillig molenaar op deze molen).

MOLENS ACTUEEL

Informatie bestemd voor deze rubriek:
schriftelijk: Molenwereld, Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle, fax 079-5931303
telefonisch: W. Roose, tel. 0182-522041

Molenuilbeurs

Op zaterdag 17 april a.s wordt de 36-ste molenuilbeurs gehouden in de recreatieruimte van de Bethelkerk aan de Burg, Norbruislaan 1 te Utrecht, wijk Zuilen. Daar kunnen verzamelaars op molengebied hun foto's, ansichtkaarten, boeken, stickers, dia's, postzegels en wat niet al ruilen. De ruilbeurs begint om 10.00 uur en is om 15.00 uur afgelopen.

Voor nadere informatie: J.L.J. Tersteeg, Spuistraat 589, 2987 TW Ridderkerk. tel. 0180-411121. **jsb**

Winschoten: Molenberghstate versus Molen Berg

Makelaardij Van der Veen in Winschoten wil op de hoek van de Nassaustraat-Sint Vitusholt een appartementencomplex genaamd Molenberghstate bouwen. Dit gebouw moet op zo'n honderd meter van Molen Berg verrijzen en is 11,30 m hoog, terwijl de balie van de bewuste molen op 10,20 m boven straatniveau ligt. Het gebouw zal dus net aan een meter boven het baliedek uitsteken. Het bouwplan was in strijd met het bestemmingsplan, vandaar dat de projectontwikkelaar een vrijstelling moest aanvragen. De Stichting De Groninger Molen, de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, de Molenwerkgroep Oost-Groningen en de Vereniging De Hollandse Molen hebben hun bezwaar tegen deze overschrijding kenbaar gemaakt. Bij de tervisielegging van het bouwplan bleek de gemeente Winschoten de vrijstelling toch te willen verlenen, waarna de bovengenoemde organisaties formeel bezwaar hebben aangetekend.

Bullemlen bij Lekkum bedreigd door woningbouw

De gemeente Leeuwarden is van plan in

De door woningbouw bedreigde Bullemlen in Lekkum bij de ingebruikstelling na restauratie op 4 mei 1996 (foto J.L.J. Tersteeg).

de Bullepolder ten noorden van Leeuwarden aan de oostkant van Lekkum huizen te gaan bouwen voor de hogere inkomens. Half december van het vorig jaar stemde de gemeenteraad in met aankoop van de nodige gronden. Sedertdien voeren natuurclubs, molensliefhebbers en bewoners van Lekkum een strijd tegen de gemeente om dit te keren en te voorkomen dat een belangrijk natuurgebied verloren zal gaan. Het begon allemaal met veehouder Th. de Jong die zijn bedrijf wilde beëindigen en de gemeente 40 hectare land te koop aanbod. Na enige tijd kocht de gemeente en er zelf nog 83 ha bij zodat zij nu 123 hectare in bezit heeft voor zo'n 19 miljoen gulden. Hoewel de gemeente altijd had verzekerd dat in de Bullepolder geen huizen zouden komen, werd na een rapport van TNO en Grondmij aanbevelingen gedaan om ook in noordelijke richtingen te gaan uitbreiden.

De gemeente verdedigt zich door te stellen dat zij eerst Goutum-zuid en het Goutumer Nieuwland vol gaat bouwen maar aan deze gebieden niet genoeg heeft.

Van de provincie Fryslân zou zij toestemming hebben om tot 2010 in totaal 6668 huizen te mogen bouwen.

Inmiddels heeft de gemeenteraad op 18 januari besloten een aantal percelen (ca 270 ha) aan te wijzen als gronden waarop de Wet voorkeursrecht gemeente van toepassing is. Daardoor zijn eigenaren verplicht hun grond bij een eventuele verkoop eerst aan de gemeente aan te bieden.

Verwacht wordt dat medio 1999 het ontwikkelingsplan zal worden gepresenteerd waarna begin 2000 overleg en inspraak zal plaatsvinden over het bestemmingsplan. Eind 2000 wordt gerekend op de goedkeuring van het bestemmingsplan. Het is duidelijk dat deze plannen, hoe dan ook, niet bevorderlijk zijn voor het welzijn van de Bullemlen. **A. Cramer.**

Twee molens te koop

Uit een koopwoningenmagazine, vernamen we dat de achtikante poldermolen 'Lytse Geast' bij Tietjerk te koop staat. De

molen wordt omschreven als monumentale wind-watermolen, omgebouwd tot woning, zowel recreatief als permanent te gebruiken, met tuin op het oosten en zowel voor als achter vrij uitzicht.

Er mag niet worden uitgebreid en uitgebreid. Vraagprijs f 275.000,-. Interesse?: Hel-
lema en Boomsma Makelaars; Tel: 058-
2155990; Fax: 058-2124655.

Uit datzelfde magazine eveneens het bericht dat ook de (onttakelde) koren-
molen van Schoonoord te koop staat. Deze molen wordt omschreven als voormalige koren-
molen, op de Rijksmonumentenlijst, met een woon-, winkel- en klein ambachtelijke
bestemming; Uitermate geschikt voor
combinatie wonen/werken. Vraagprijs:
f 665.000,-. Interesse: Makelaardij Onroerend
Goed Bert Stadman; Tel: 0524-581111;
Fax: 0524-581100.

Vrijwillige molenaars voor De Vlijt in Meppel

Regeren is vooruitzien. Voor de herbouw van de molen De Vlijt in Meppel (Zie *Molenwereld* 1999-2) had de molenstichting de toestemming van de burens nodig, Diana Boelhouwer en Arco Pierik, die wonen in het oude molenaarshuis. De balie van de molen zal namelijk boven hun grond komen. Toen Berend Lever, de voorzitter van de molenstichting dit bij hen aankaartte wakte hij tevens hun interesse om vrijwillig molenaar te worden op De Vlijt. Zij willen nu de opleiding daartoe gaan volgen. Als alles volgens plan verloopt dan is

De molen in Magelsen (kreis Hoya) die nu in Kesteren wordt herbouwd voor zijn verplaatsing naar Nederland (foto Joh. Spruijt).

de molen eind 1999 draaivaardig, zij het zonder binnenwerk, omdat daar de financiering nog niet rond van is.

Evaluatie van de Overijsselse Molendag 1998

Ondanks het regenachtige begin hebben veel mensen volop van de zesde Overijsselse Molendag genoten. De wind werkte redelijk mee, zodat de molens zich in al hun glorie konden tonen. Bovendien was er die dag ook nog een speciale molentoertocht door het dal van de Reest en de Vecht. De deelnemers aan die tocht kregen de gelegenheid een twaalfstal windmolens te bezoeken, waarvan een aantal in zuidelijk Drenthe. De molens in deze speciale route waren niet alleen van verschillend type, maar lagen daarbij ook in een aantrekkelijk landschap.

Natuurlijk waren op veel molens in Overijssel allerlei activiteiten georganiseerd. Zo waren er onder andere oogstfeesten bij De Hoop in Almelo, eeuwfeesten bij de De Oostendorper Watermolen en De Korenbloem te Haaksbergen. Er was 'muziek onder de wiek' bij molen in Lonneker. Bij de Windesheimer Molen werd het tweehonderdjarig bestaan gevierd en bij de 'Haarmühle' in Altstätte organiseerde men kinderfeesten en broodbakken, tevens traden er dansgroepen op. Dat al die activiteiten aangeslagen zijn blijkt wel uit de geregistreerde bezoekersaantallen: Haaksbergen 1200, Windesheim 400, Almelo 210 en Altstätte 150 bezoekers.

Alle molenactiviteiten zijn zowel door de pers als door de molenaars op een effectieve manier bekend gemaakt. Redactionele artikelen in regionale en lokale bladen trokken de aandacht. Tevens hebben diverse lokale radio- en TV-stations in hun programma's op duidelijke wijze aandacht geschonken aan onze molendag. Het totaal aan getelde bezoekers bedroeg 7200, inclusief degenen van de Reest- en Vechtdal molentoertocht.

Van de 46 windmolens (excl. 6 tjaskers) waren er 39 open; van de 10 watermolens (inclusief de Mallumse Molen in Gelderland) waren er 6 open, evenals de enige rosmolen. Op 16 molens waren extra activiteiten georganiseerd.

Werkgroep Overijsselse Molendag.

Molenbouw Kesteren gestart

Na de nodige perikelen (zie *Molenwereld* 1998-3) zijn er thans geen bezwaarschriften meer bij de Raad van Sate tegen de bouw van de molen van Timmer in Kesteren. Hierdoor zal binnenkort de officiële bouwvergunning worden afgegeven en vooruitlopend hierop is alvast begonnen met de bouw van de molen.

Het bintwerk van het zeer forse, houten tussenachtkant staat reeds overleind en een grote stapel stenen ligt gereed voor de 1 meter hoge stenen onderbouw. Daarop zal het geheel nieuwe, 9 meter hoge tussenachtkant worden geplaatst; een achtkant

dat met een diameter van 12 meter terecht zeer fors genoemd kan worden!

Voor de bovenbouw wordt gebruik gemaakt van achtkant, kap, bovenas, bovenwiel en koningspil van de molen uit het Duitse Magelsen. Achtkant en kap behoeven veel reparatie.

De stellinghoogte gaat (dus) tien meter bedragen en het 26 meter lange wiekenkruis zal voorzien worden van fokwieken met remkleppen. De molen zal twee koppel stenen krijgen.

Men hoopt nog dit jaar de onderbouw met bijgebouwen gereed te krijgen; de bijgebouwen kunnen zolang als werkplaats dienen. Als de complete molen over twee à drie jaar gereed zal zijn, wil men hier een klein museumje inrichten.

Projectgroep in Renkum wil herstel van de Kwadenoordse Molen

In het verleden kwamen er ook aan de zuidwestrand van de Veluwe watermolens voor. Daaronder waren betrekkelijk veel papiermolens. Voorn noemt er in *De papiermolens in de provincie Gelderland* (Haarlem 1985) niet minder dan zeven in de gemeente Renkum. Drie ervan vielen onder het landgoed Kwadenoord. Van deze drie is er een herkenbaar bewaard gebleven, hetgeen te danken is aan de verbouwing tot korenmolen in 1875. De geschiedenis ervan gaat terug tot het begin van de achttiende eeuw. Bekende Veluwe papiermakersfamilies als Schut en Pannekoek hebben met deze molen gewerkt. In 1873 verkoopt Neuy Pannekoek de molen aan landbouwer Gerrit van Maanen, die het molenhuis verbouwde tot boerderij. De molen bleef bestaan, maar brandde in 1874 af, waarna herbouw volgt. De watermolen, dan eigendom van de Wageningse kantonrechter F.C.W. Koker, heeft twee koppel stenen en wordt samen met de boerderij, ex-molenhuis, verpacht. Van 1882 tot 1921 pacht de familie Beekhuizen de korenmolen, maar de Beekhuizen hebben de molen ook dienstbaar gemaakt aan het boerenbedrijf. Zo wordt de molen ook gebruikt voor het aandrijven van een hakselmachine, een dorsmachine en een karnmolen. Rond 1912 wordt er een motor bij de molen geplaatst. Door daling van de grondwaterstand is er onvoldoende water om de molen naar behoren te laten werken. De beek kwam op den duur zelfs droog te liggen. Na het vertrek van de Beekhuizen wordt de molen stilgelegd, terwijl de stichting van een maalderij in het dorp het bedrijf geen goed heeft gedaan. In 1923 wordt het waterrad gesloopt, maar het molengebouw bleef bestaan en is nog steeds eigendom van de familie Koker die de molen plus het landgoed inmiddels zo'n 125 jaar in handen heeft. In het begin van de negentiger jaren gaat men zich in Renkum inzetten voor het behoud van de molen. Als gevolg hiervan wordt de molen, de laatste van de zuidwestelijke Veluwerand, op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst. Vervolgens wordt er ge-

De Kwadenoordse Molen in Renkum voor het verwijderen van het waterrad in 1923.

De Kwadenoordse Molen omstreeks 1975: het rad is weg, de beek staat droog, maar de molensituatie is nog goed herkenbaar (foto J.A. van Krimpen).

werkt aan een plan om de molen te restaureren. Er komt in 1997 een plan in twee varianten op tafel; het ene gaat uit van het behoud van het molengebouw op zich, waarmee naar schatting een twee ton is gemoeid. De andere variant voorziet in een maalvaardige molen, waarbij en waartoe de Molenbeek ook weer water krijgt. Hiervoor is een bedrag van zes à zeven ton gemoeid. Op dit moment zit er nog weinig schot in de plannen: er zijn meer vrijwilligers nodig en vooral veel geld.

Begin restauratie maalderij bij de Venemansmolen

Begin dit jaar is molenmaker Vaags uit Aalten begonnen met de restauratie van de maalderij bij de Venemansmolen in Winterswijk. Deze maalderij was in oorsprong (1880) een stoomolieslagerij annex maalderij, waarbij de stoommachine oorspronkelijk twee koppel stenen aandreef volgens een zeer ouderwetse constructie, namelijk op precies dezelfde manier als in een windmolen: van bovenaf aangedreven via een spoorwiel; dit is tevens een bewijs van de hoge ouderdom van deze maalderij. Later is dit gewijzigd in de nog bestaande situatie: twee koppel stenen op een maalstoel met onderaandrijving. De stoommachine moest het veld ruimen voor een motor, eerst voor een zuiggasmotor welke de olieslagerij en de maalderij aandreef, in 1935 werd de dieselmotor geplaatst die er nu nog staat, een Ruston, waarbij de olieslagerij werd uitgesloopt. Inmiddels is de siloruimte van het voormalige veevoederbedrijf ingericht als vergader-, bezoekers- en ontvangstruimte. In de andere opslagruimten wordt een korenmolenaarsmuseum gevestigd rond het thema 'Van graan tot brood'. Het bezoekerscentrum zal rond 8 mei, Nationale Molendag, geopend worden.

Start restauratie van poldermolens De Eendracht te Alkmaar

In *Molenwereld* 1999-2 werd reeds gemeld

dat De Eendracht zou worden onttakeld in afwachting van restauratie. Op 17 december 1997 is dit gebeurd, waarna de molen een tijdje moest wachten op het vervolg. De financiën vormden het struikelblok. In maart 1998 werd dit opgelost: de gemeente stelde het benodigde geld beschikbaar uit het stadsvernieuwingsfonds. Uiteindelijk kon op 17 december 1998 het officiële startsein voor de restauratie gegeven worden. Dit gebeurde door het lichten van de kap door A. Epskamp, de wethouder van Monumentenzorg, Archeologie en Ruimtelijke Ordening. Inmiddels is de kap gedemonteerd. Het voorkeuvelens is alweer bijna compleet, het bovenwiel is voorzien van nieuwe armen en achtervelingen, de as is gestraald en de kuip en de rolvloer zijn hersteld. Kruidrad en staartbalk liggen klaar. Met andere woorden: er zit schot in.

Voorlopig is men echter nog niet klaar. Behalve een groot deel van de kap moet ook een deel van de romp en de vloeren vernieuwd worden. Als alles goed gaat en volgens de planning verloopt, dan zal De Eendracht halverwege augustus weer een complete en maalvaardige molen zijn.

Andreas de Vos

Dordrecht wil bijna zes ton meer voor haar laatste molen

In februari deden B & W van Dordrecht het voorstel aan de raad om 570.000 gulden meer beschikbaar te stellen voor de restauratie van de Kyck over den Dyck, de laatste molen van Dordrecht. Dit bedrag komt op het miljoen dat de gemeenteraad in april 1997 beschikbaar stelde. De totale herstellkosten worden geraamd op ruim 2,9 miljoen gulden. Na een fiat van de gemeenteraad kan de restauratie van de molen, sinds 1997 eigendom van de Stichting Kyck over den Dyck van start gaan en de stichting hoopt dan snel de restauratieopdrachten de deur uit te doen. Het probleem was dat er een groot gat in de begroting van de stichting bleef doordat bepaalde voorzieningen niet subsidiabel waren, zoals werken aan vloeren en publieks-

vriendelijke en -veilige trappen. De stichting heeft inmiddels zelf via sponsoring in totaal twee ton bijeen weten te brengen voor de inrichting van de molen.

Molententoonstelling in Hazerswoude

In het Historisch Museum Hazerswoude, Dorpsstraat 66, Hazerswoude-Dorp wordt van 13 februari t/m 29 mei de tentoonstelling *Molens van Hazerswoude* gehouden. Aan de hand van ruim 250 foto's, waaronder zeldzame prenten, documenten en voorwerpen, wordt een beeld gegeven van de vele verdwenen en de zes nog bestaande molens in Hazerswoude. Zo krijgen de in 1914/1915 gesloopte molens van de

Korenmolen Kyck over den Dyck in Dordrecht in afwachting van restauratie.

Hazerswoudse Droogmakerij aan de Oostvaart en de Westvaart veel aandacht, evenals de geschiedenis van de Stenen Molen, de korenmolen aan de Rijndijk, later beter bekend als Rembrandt. Het museum is iedere zaterdag geopend van 11.00 - 17.00 uur.

Geen hoop meer voor korenmolen Goidschalxoord?

Burgemeester Oversier van de gemeente Binnenmaas ziet herstel van de in november 1998 ontstakelde korenmolen van Goidschalxoord niet meer zitten (Zie *Molenwereld* 1999-1-7). Er is lang en vruchteloos onderhandeld met de eigenaar, de erven Weeda, en het is niet eenvoudig om op een aanvaardbare manier de impasse te doorbreken. De burgemeester zou de molen daarom maar het liefst gesloopt zien. Daarbij komt dat de molen tot een ruïne is vervallen en herstel ruwweg op een miljoen gulden wordt geraamd terwijl de Molenstichting Binnenmaas de handen vol heeft aan de andere molens in de gemeente. Toch zou het jammer zijn dat deze molen, eens een pronkjuweel onder de Hoekschewaardse molens, molens die als regel toch al punctueel werden onderhouden en bemalen, alsnog van het toneel zou verdwijnen.

Statenvragen korenmolen Nieuwerkerk a/d IJssel

Op 11 januari stelde statenlid Sj.J. Veerman vragen aan het Zuid-Hollandse College van Gedeputeerde Staten over de korenmolen Windlust in Nieuwerkerk a/d IJssel (Zie *Molenwereld* 1998-11-223 en 1999-2-31). In zijn vragen draait het vooral om eventuele provinciale steun aan de molenstichting in haar streven naar het herstel

De ontstakelde molen van De Regt.

De korenmolen van Nieuw-Lekkerland omstreeks 1960: windbedrijf onmogelijk! In verband met de toegankelijkheid voor het bedrijf van De Regt stond de molen al tijd in de vreugd (!). De ontsluitingsweg was geen weelde.

van de molen. Het provinciebestuur is in principe bereid die steun te verlenen op voorwaarde dat het gemeentebestuur van Nieuwerkerk de initiatieven in die richting steunt en dat de molenbiotoop beschermd wordt via het bestemmingsplan. Verder doet de heer Veerman de suggestie om het herstel van de molen te in te brengen in het Integrale Project Hollandse IJssel. Dit project blijkt wel het gebied waar de molen staat te betreffen, maar niet de molen zelf. Het provinciebestuur is wel bereid om in het kader van de planvorming te bezien of subsidiëring mogelijk is op basis van de Subsidieverordening cultuurbehoud 1998-2000, zeg maar gemakshalve de provinciale monumentenpot.

Voortbestaan korenmolen van Nieuw-Lekkerland onzeker

De geschiedenis van de korenmolen van Nieuw-Lekkerland gaat verder terug dan die van de meeste watermolens in deze zo molerrijke gemeente. De in 1665 in Lekkerkerk (Oud-Lekkerland!) geboren Jan Gerritsz. Pack zou de eerste molenaar geweest zijn, ongetwijfeld van een voorganger van de nu nog bestaande molen. In 1807 is ene Gerrit Jan Ebberts molenaar. Aan het eind van de eeuw is de molen eigendom van Adrianus Ariesz. de Regt. In de eerste helft van deze eeuw is Wilhelm (Willem) de Regt eigenaar en molenaar. Willem de Regt was een groot vakman met landelijk bekendheid. Zijn artikelen, met name over stenen, in *De Molenaar* (vaak afgesloten met: 'Tot een volgende steen') droegen daar sterk toe bij. De windmolen bleef tot 1950 in bedrijf. Al in 1951 vroeg De Regt een sloopvergunning aan voor de bovenboel van de molen. De provincie wilde die vergunning wel verlenen omdat voortzetten als wind-

maalbedrijf in de praktijk uitgesloten was. Het gemeentebestuur van Nieuw-Lekkerland wilde de molen graag behouden en wilde De Regt jaarlijks subsidie geven om zo de molen in stand te kunnen houden. Bij nader inzien vond de gemeente dit toch te ver gaan en tot een voorstel aan de raad kwam het niet, maar ook niet tot onttaking. In overleg met de Vereniging De Hollandse Molen deed de gemeente het voorstel om de molen van De Regt te kopen voor 5000 gulden, maar De Regt (Willem's zoon Adrianus) liet in juli 1956 weten dit voorstel niet te accepteren. Hij wil wel het gebruik van het bovendeel van de molen afstaan aan de gemeente (kap, wieken etc.?). In 1957 wil De Regt toch verkopen, niet voor 5000, maar voor 7500 gulden. De gemeente vraagt advies aan De Hollandse Molen die dit bedrag met het oog op de te verwachten restauratiekosten veel te hoog vindt: hooguit 3500 gulden luidt het advies. In februari 1957 brengt de gemeente dit bod uit, waarna De Regt zakt tot 6000 gulden. Vervolgens vraagt De Regt voor de tweede keer een sloopvergunning aan bij de provincie. Burgemeester Nieborg probeert de zaak alsnog te redden en De Regt blijkt alsnog bereid akkoord te gaan met verkoop voor 3500 gulden, mits hij en zijn nakomelingen de molen mogen huren voor f 10,- per jaar. Verder wil hij de toegang naar zijn bedrijf verbeterd hebben door ontsluiting onder het viaduct aan de Hoogaarslaan door. Dit laatste gaat Nieuw-Lekkerland te ver. In juli 1964 doet De Regt weer een bod: verkopen voor een gulden en huren voor een gulden, maar... dan moest de ontsluitingsweg er komen. Vervolgens benadert de gemeente in januari 1967 de Molenstichting Alblasterwaard-Vijftheerenlanden met het verzoek om de molen, inmiddels een rijksmonument, te kopen. De restauratiekosten van de molen,

inmiddels een rijksmonument, worden dan geraamd op 35.000 gulden plus nog 9000 gulden voor de toegangsweg. Ook dat loopt spaak. Dan vraagt De Regt in augustus 1967 voor de derde keer (!) een sloopvergunning aan. Nu is het raak, want op 24 juni 1968 wordt de vergunning verleend, waarna de molen eind 1968 daadwerkelijk wordt onttakeld. De as van de molen bevindt zich sinds enige jaren in de Hazerswoudse korenmolen en dankzij Jaap v.d. Akerboom draait die weer regelmatig. Het is al met al een weinig hartverheffende historie. Men heeft duidelijk reële kansen laten schieten voor een paar duizend gulden. Jammer...

Sinds kort wil een plaatselijke stichting zich sterk maken om dit droevige verhaal alsnog een happy end te geven. Het zal duidelijk zijn dat er nu aanzienlijk meer geld op tafel moet komen dan de 44.000 gulden van 1967. Om verder verval te voorkomen (vocht!) heeft men de romp in wit plastic verpakt.

Een en ander verkeert nog in een pril stadium. Zo bestaat de kans dat de familie De Regt, nog steeds eigenaar van de molen, het molenerf wil bebouwen. De ligging van de molen vereist, in geval van restauratie, zeker ook voorzieningen, welke waarschijnlijk neerkomen op een verplaatsing. Technisch is dat geen probleem, maar de pecunia...

Er is overigens een heel groot en sterk argument dat pleit voor restauratie. In de nabijheid van de molen bevindt zich het molengebied van Kinderdijk met zijn verscheidenheid aan watermolentypen en net aan de andere zijde van de rivier wacht de zaagmolen Weltevreden in Krimpen a/d Lek op

Met zo'n snelheid lijkt men vrij gemakkelijk 1,6 miljoen omwentelingen te halen, ware het niet dat dit uiteraard een opname met lange belichtingstijd is! (Foto: Jeroen van Dijke).

een revival. Het zou qua molenpresentatie ten behoeve van binnen- en buitenlands publiek een ijersterke troef zijn wanneer men hier op enkele kilometers van elkaar een korenmolen, een zaagmolen en de Kinderdijkse watermolens zou vinden. Het is een gedachte die zeker de moeite waard is om uit te werken.

Restauratie metselwerk van De Onderneming in Wissenkerke

De gemeenteraad van Noord-Beveland heeft een voorstel gedaan om 4 ton ter beschikking te stellen voor de restauratie van molen De Onderneming in Wissenkerke. Driekwart van dit bedrag zou besteed moeten worden aan de reparatie van het metselwerk; Door een 'constructiefout' (veel ramen en deuren precies boven elkaar) is de romp van onder naar boven gescheurd. Lekkages in de romp en verrotte balkkoppen zijn hiervan het gevolg. Verder dient ook het gangwerk nagezien te worden: De bonkelaar en twee kruisarmen van het bovenwiel verkeren in slechte staat.

Molenaar/eigenaar Rinus Verhage is zeer enthousiast over zijn molen: Vorig jaar behaalde hij voor de tweede maal meer dan 1,6 miljoen (!) omwentelingen.

Er gaan steeds meer stemmen in Noord-Beveland op om twee molens te behouden (naast de Onderneming, De Oude Molen in Colijnsplaat) en de rest maar aan hun lot over te laten; een evenzo kwalijke als begrijpelijke gedachtengang. Met minder dan 7000 inwoners en 6 molens is het voor de gemeente Noord-Beveland feitelijk zo goed als onmogelijk om alle molens goed te kunnen restaureren/onderhouden. Waarschijnlijk een donkere toekomst dus voor de Nooit Gedacht in Colijnsplaat (in slechte staat, staart verwijderd, kale, ingekorte roeden), Landzicht in Wissenkerke (uitgesloopt en verbouwd tot woning, wienkruis in 1991 verwijderd), de Korenbloem in Kortgene (onttakeld in 1973; gangwerk nog aanwezig, alsmede bovenas) en de Goede Verwachting in Kamperland (onttakeld in 1963; uitgesloopte romp)...

Biotoopzorgen rond Mierlose standerdmolen

In 1992 (!) werd de standerdmolen in Mierlo niet alleen gerestaureerd, maar tevens wat verplaatst om hem meer ruimte te geven. Deze biotoopverbetering lijkt nu haast averechts te gaan werken, want een projectontwikkelaar wil bouwen aan het nu nog lege Molenplein (plan Molenhoek). De gemeente wil dat er aan dit plein winkels komen en daarboven woningen plus zo mogelijk enkele blokken woningen met als voorspelbaar resultaat flinke windbelemmering voor deze oude en mooie standerdmolen. De winst van 1992 zou binnen een paar jaar verdwenen zijn en de verplaatsingskosten van destijds eigenlijk weggegooid geld. De Peellandse Molenstichting heeft in een openbrief woedend gereageerd en voorgesteld 'de projectontwik-

Het eerste echte begin is er: restauratie van de korenmolen van Streefkerk, januari 1999.

kelaar een schop onder zijn achterste te geven en de plannen snel bij het oud papier te stoppen'. De gemeente doet er volgens de stichting beter aan om rond de molen een molenbeschermingszone in te stellen, waardoor de functionaliteit en de belevingswaarde van de molen gewaarborgd blijven.

in 't kort:

- De gemeente **Kampen** trekt bijna zes ton uit voor de restauratie van de korenmolen aan de IJsseldijk; de helft daarvan wordt beschikbaar gesteld door het rijk.
- De molen van de voormalige polder De Marsch, Lede en Oudewaard onder **Lienen** en eigendom van de Molenstichting voor het Gelders Rivierengebied wordt gerestaureerd. De kosten ervan bedragen 276.125 gulden, waarvan het rijk zeventien procent betaald en de provincie Gelderland en de gemeente Lienden elk tien procent.
- In januari is na veel problemen eindelijk een begin gemaakt met de restauratie van de korenmolen van **Streefkerk**, die oorspronkelijk Met Liefde Draaiende heette.
- Op 13 januari overleed op 82-jarige leeftijd oud-molenmaker Huub Beijik uit **Afferden**. We hopen er in een volgend nummer op terug te komen.

Molenkalender

- 6 maart:** Algemene vergadering Vereniging De Hollandsche Molen in RAI-congrescentrum te Amsterdam. Aanvang 10.30 uur.
- 19 maart:** Contactavond Afd. Noord-Holland Gilde van Vrijw. Molenaars in het sportcomplex Hoornse Vaart, Alkmaar-Noord. Dialezing van P. Kempenaar over verfmolen De Kat. Aanvang 20.00 uur.
- 17 april:** Molenruilbeurs in de recreatieruimte van de Bethelkerk in Utrecht.
- 8 mei:** Nationale Molendag.

Tentoonstellingen

- 13 februari t/m 29 mei:** Tentoonstelling *Molens van Hazerswoude* in het Historisch Museum Hazerswoude. Dorpsstraat 66, Hazerswoude-Dorp. Het museum is iedere zaterdag geopend van 11.00 - 17.00 uur.

Voor Klaas Hennepoelmolen dreigt ondergang

Er zijn streken in Nederland waar relatief veel molens bewaard zijn gebleven, zoals de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden of Rijnland. De vele molens geven niet alleen cachet aan het landschap of dorpsbeeld, maar roepen ook herinneringen op aan hoe het eens in grote delen van Nederland was, zo niet overal. Het is bovendien een des te grotere aansporing om het 'complete plaatje' van deze 'molenreservaten' te koesteren. Het herstellen van rompen en stompen in deze regio's tot volwaardige molens verdient om die reden een extra aanbeveling, juist omdat dit het karakter van het gebied als molenreservaat versterkt. Helaas dreigt de Klaas Hennepoelmolen in Warmond te verdwijnen waardoor uitgerend in zo'n reservaat een gat valt.

J.S. Bakker

Het werk *De Waterkeeringen, waterschappen en polders van Zuid-Holland* van Jhr. L.F. Teixeira de Mattos is ondanks de hoge ouderdom nog steeds onmisbaar voor de kennis van de waterstaatkundige situatie in Zuid-Holland, ook al verscheen het eerste deel in ...1906! Het

'Watermolenreservaat Rijnland' met de vier bemalingsgebieden van Teixeira naar een kaart van omstreeks 1900. De bestaande watermolens zijn met een open rondje aangegeven, de verdwenen watermolens met een zwart, de halfgesloten de gedeeltelijke gesloopte of onttakelde molens.

De in 1936 gesloopte Hoogenwaardische Molen onder Koudekerk a/d Rijn, een der weinige verdwenen molens in het gebied.

uitgeven van een dergelijk standaardwerk naar de situatie anno nu zou overigens een loffelijke zaak zijn. Juist die hoge ouderdom maakt 'Teixeira de Mattos' evenwel zeer aantrekkelijk voor molenliefhebbers. Ten tijde van de samenstelling speelde de windbemaling een veel grotere rol dan nu het geval is. In combinatie met de vele historische gegevens verkrijgt men een zeer goed beeld van de ontwikkeling van de bemaling in Zuid-Holland; al is dat beeld om bovengenoemde reden, op zijn zachtst gezegd, een tikkelkje gedateerd. Teixeira gaat allereerst uit van de bestuurlijke indeling, uiteraard op waterstaatkundig niveau. Daarnaast is ook de indeling in bemalingsgebieden van belang. Zo verdeelt hij de polders in het Hoogheemraadschap van Rijnland in tweeën: die ten noorden en ten zuiden van de Rijn. Deze twee delen worden op

hun beurt weer opgesplitst in tien, respectievelijk acht groepen die alle op te vatten zijn als bij elkaar horende bemalingsgebieden. Het gaat om groepen van tussen de zes en de ruim twintig polders. In sommige van deze gebieden heeft er onder de molens een ware kaatslag gewoed; in andere is het aantal molens dat er nog staat buitengewoon groot, met name in de noordelijk van de Rijn gelegen groepen IV, V, VI en VII van Teixeira. Deze gebieden omvatten in grote lijn het gebied tussen de Rijn, de westelijke rand van de Kager plassen, de ringvaart van de Haarlemmermeer, de Brassemermeer en de Heimanswetering.

De 'Poel Mole' naar een fragment uit de kaart van Dou/Bolstra.

Getallen

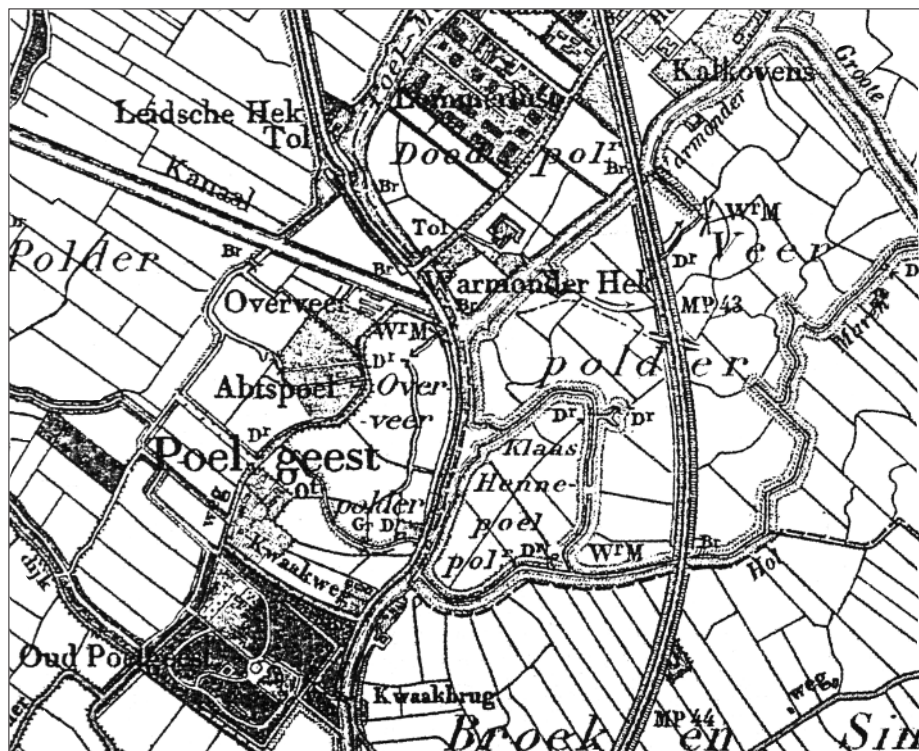
Het hierboven aangegeven gebied bevat 43 polders, welke, op een uitzondering na een of meer windmolens bezaten. Alleen de droogmaking Het Noordveen werd van meet af aan bemalen door een stoomgemaal. Daardoor blijven er 42 'molenpolders' over, waarvan de Oudendijkse polder drie, de Drooggemaakte Veender- en Lijkerpolder en de Veender- en Lijkerpolder buiten de bedijking elk twee molens hadden, zodat er in het betreffende gebied niet minder dan 46 watermolens hebben gestaan, plus nog het kleine molentje op het eiland Faljeril. Van deze 47 molens zijn er 33 bewaard gebleven, hetgeen een behoudscore van 70% oplevert! Dit wordt in de meeste streken van ons land bij lange na niet gehaald. Landelijk ligt die score (geschat) immers in de buurt van de 10%. Verder bevinden zich in het gebied de romp van de molen van de Klaas Hennepoelpolder bij Warmond plus de stomp van de Gnephoekse Molen bij Alphen a/d Rijn. Als we die meetellen komt de behoudscore zelfs op 74%! Dergelijke waarden worden waarschijnlijk verder alleen gehaald op de Zuid-Hollandse en Zeeuwse eilanden (waar we binnen niet al te lange tijd op terug hopen te komen).

Verlies

Het is te verleidelijk om niet even na te lopen welke 14 molens in het bewuste gebied verloren zijn gegaan met het hoe en wanneer:

- 1867 sloop de molen van de molen van de Kooipolder onder Woubrugge, waarbij de bemaling werd overgenomen door de Hondsdijkse Molen
- 1897 sloop van het in 1890 gebouwde vijzelmolentje in de Plaspolder, een deel van de Oudendijkse polder onder Woubrugge, waarbij de bemaling overging op de bovenmolen van de Oudendijkse polder.
- 1914 sloop van twee grote achtkante vijzelmolens onder Woubrugge, samen een gang aan de Wijde Aa vormend voor de bemaling van de Oudendijkse polder, bemaling overgenomen door een elektrisch gemaal.
- 1924 sloop van de Meerkreukmolen, een

De situatie met 't Poeltje naar een topografische kaart uit 1903.

- achtkante molen met scheprad van de Veender- en Lijkerpolder buiten de bedijking onder Roelofarendsveen, vervangen door een motorgemaal op de plaats van de molen.
- 1926 gedeeltelijke sloop van de achtkante molen van de Gnephoekse polder onder Alphen a/d Rijn, bemaling overgenomen door een Werkspoor-windmotor.
- ca..1927 sloop van de wipmolen van de Lagenwaardse en Bruimadese polder onder Alphen a/d Rijn (Koudekerk).
- 1936 sloop van de wipmolen van de Hoogenwaardse polder onder Alphen a/d Rijn (Koudekerk), vervangen door een windmotor.
- 1954 molen van de Frederikspolder onder Hoogmade afgebrand (13 april).
- 1957 stenen molen van de Klaas Hennepoelpolder, onttakeld.
- 1981 molen van de Veerpolder onder Warmond, in februari 1981 verplaatst naar de Hofpolder, buiten het omschreven gebied.

- ????sloop van het in 1871 gebouwde molentje van de Hoornpolder bij Rijpwetering.
- ????sloop van het molentje van de Leendert den Boerspolder bij Nieuwe Wetering.
- ????sloop van de molen van de Piespolder onder Hoogmade.

Wanneer we dit verlies van veertien molens eens beter bekijken dan valt daar nog wel wat op af te dingen: zo bleef in twee gevallen de windbemaling gehandhaafd na het verdwijnen van de molens (Plaspolder en Kooipolder), terwijl sommige andere molens heel klein waren, zoals de molen van de Hoornpolder of de Leendert de Boerspolder. Bovendien bevonden niet minder dan zeven van de veertien molens zich in het bemalingsgebied tussen Koudekerk a/d Rijn en Woubrugge. Daardoor komt het erop neer dat er in de overige bemalingsgebieden nog minder molens verdwijnen zijn. Wanneer we alleen zouden uitgaan van de gebieden V, VI en VII, dan komen we uit op een behoudscore van 82%! (Zie tabel)

Gebied	Totaal	Verdwenen	Aanwezig	Score
IV (Does-Heimanswetering)	14	8	6	43%
V (Braassemermeer-Rijpwetering)	8	2	6	75%
VI (Zijl-Rijpwetering-Does)	18	2	16	89%
VII (Zijl-Warmond)	7	2	5 (6)*	71 (86)*%
Totaal:	47	14	33	70%

*: met inbegrip van de Klaas Hennepoelmolen

Het komt er al met al op neer dat dit deel van Rijnland een betrekkelijk ongeschonden molenlandschap is gebleven.

Molenreservaat

Het maakt duidelijk dat het desbetreffende deel van Rijnland uniek is; niet alleen voor Nederland, maar voor het gehele ondermaanse. Waar is nog zo'n compleet molenlandschap te vinden? Kinderdijk zou een antwoord kunnen zijn, ware het niet

De molen van de Klaas Hennepoelpolder als zomerwoning, maar nog met houten as en roeden (foto coll. G. Ottevanger).

dat dit in feite een kop op een romp is, waarbij de romp aanzienlijk meer gehavend is dan het genoemde hart van Rijnland, ook al is de Alblasserwaard ontegenzeggelijk molenrijk. Het hart van Rijnland is voor wat betreft de molens niet alleen kwantitatief uniek, maar kwalitatief geldt eigenlijk hetzelfde. Alle molens kunnen draaien en het grootste deel zelfs malen, dankzij het geslaagde restauratieoffensief dat de Rijnlandse Molenstichting, eigenaar van de meeste molens, enige jaren geleden ontketende. Op een paar na kunnen zij daarbij hun oorspronkelijke functie, het bemalen van hun polder nog vervullen, mede omdat de waterstaatkundige infrastructuur in het bewuste gebied nog in orde is. Het nut daarvan is wel gebleken tijdens de natte herfst van vorig jaar, toen een

Als Elizabeth met speciale constructie-as; en bij de askop afgeronde roeden. (foto drs. H.A. Visser, september 1946). Zijn dit soms geen doorgaande roeden geweest, maar losse einden die als het ware in bussen vastgezet werden; al met al een merkwaardige constructie.

groot aantal van deze molens op een overtuigende manier meehielpen bij het bestrijden van de wateroverlast. Dit land heeft dankzij molens zijn vorm gekregen: Hollands polderland op zijn best. Dit deel van Rijnland zonder molens zou zijn als Zwitserland zonder bergen of Antarctica zonder ijs. Een eventuele sloop van de molen van de Klaas Hennepoelpolder staat wel niet gelijk met het uitvlakken van de Matterhorn, maar in een molenreservaat als dit hart van Rijnland is het wel degelijk als een verlies aan te merken en wel om reden als hierboven uiteengezet.

Klaas Hennepoel

De Klaas Hennepoelpolder is eigenlijk een eilandje dat ingeklemd ligt tussen twee takken van de Holle Mare en de Trekvaart; anders gezegd tussen de Veerpolder en de Broek- en Simontjespolder en de Trekvaart. De polder is klein, 10,5 ha, maar voor een niet drooggemaakte polder zeer diep. In 1871 bedroeg het polderpeil volgens Gevers van Endegeest 1,84 m - AP en in 1904 2,00 m - AP. De Klaas Hennepoelpolder is zo de kleinste diepe polder van Rijnland, afgezien van de Kleine Starrevaartspolder onder Stompwijk, maar dat is een droogmakerij. Deze dateert uit 1810 en heeft een oppervlak van 9 ha bij een polderpeil van 4,35 m - AP in 1904. De Klaas Hennepoelpolder is in de eerste helft van de zeventiende eeuw ontstaan. Volgens Bicker Caarten (*Stenen poldermolens in Rijnland*) werd de polder in 1630 gesticht. Op de kaart van Rijnland van Floris Balthasar uit 1615 zijn de contouren van de polder al wel zichtbaar, maar de Holle Mare, een

waterloop, verdeelt, de polder in tweeën. De molen staat in de zuidoosthoek van de polder, niet ver van de spoorlijn Leiden-Haarlem, vanwaar de ruïne ervan uit de trein goed zichtbaar is. Op de genoemde kaart van Rijnland van Floris Balthasar uit 1615 staat in het zuidelijk deel van de 'proto-Klaas Hennepoelpolder' al een molen, iets ten noorden van de hierna genoemde molen. Op de kaart door Melchior Bolstra bewerkte kaart 't Hooge Heemraedschap van Rijnland uit 1746 van Jan Jansz. Dou staat de 'Poel Mole' iets noorden van de bestaande molenruïne ingetekend en is, afgaande op het symbooltje, een wipmolen. Op de baard en op het bovenwiel van de nu bestaande stenen molen stond het jaartal 1787, zodat het alleszins aanneembaar is dat die in dat jaar gebouwd is. Teixeira de Mattos geeft een vlucht op van 15 m, Gevers van Endegeest noemt 14,71 m. De molen kreeg een vijzel, hetgeen niet verbaast vanwege de grote opvoerhoogte in relatie tot het kleine polderoppervlak. Volgens Gevers van Endegeest was de diameter van de vijzel 84 cm bij een spoed van 78 cm en een hellingshoek van 24 graden. Teixeira de Mattos noemt respectievelijk 90 cm, 105 cm en 21 graden.

De molen was tot 1924 op windkracht in bedrijf, in dat jaar nam een ruwoliege-maaltje het werk over. 't Poeltje' bleef daarna uitwendig in tact en deed dienst als een soort zomerverblijf. De naam Elizabeth op een gevelsteentje in de romp herinnert nog aan deze molen. In 1957 gingen de roeden uit de periode. Dat gevlucht was een merkwaardig geval: een constructie-as met ronde asgaten en bijgevolg ter plaatse ook ronde roeden.

De Klaas Hennepoelmolen in februari 1981. Let op de grote diepte van de polder (foto prov. Zuid-Holland/L. Vellekoop).

Verval

Na de onttakeling in 1957 zette het verval met rasse schreden voort. Toch daagde er licht aan de horizon; het bleef helaas alleen steken. In 1979 stond mevrouw M. Zwetsloot-Menken, de eigenaresse, op eigen initiatief, de molen met het erf voor een gulden per jaar in eeuwigdurende erfpacht af aan de Rijnlandse Molenstichting, die daarmee haar 29e molen verwierf. De familie Zwetsloot gaf verder ook alle medewerking. Zo werden ontsierende aanbouwen afgebroken, het hoge geboomte rond de molen gekapt en de molenkap met plastic afgedekt. Deze werkzaamheden werden voor het grootste deel uitgevoerd door een zoon van mevrouw Zwetsloot. In 1980 werden deuren en ramen dichtgemetseld om vernielzuchtige onverlaten te weren.

Daarna wordt het griezelig stil. De Klaas Hennepoelmolen verkeert dan in zwaar verval, maar met zijn baas, de Rijnlandse Molenstichting, is het nauwelijks beter gesteld. (zie interview met Loek Dijkman, elders in dit nummer). De andere molens eisen alle aandacht en financiën op en er is totaal geen ruimte om 't Poeltje een betere toekomst te geven. Bovendien staat de molen niet op de monumentenlijst, waardoor uit die hoek ook geen geld is te verwachten en er is veel nodig, heel veel zelfs. Wind en weer zorgen ervoor dat de consolidatiemaatregelen uit 1979/1980 ongedaan raken, daarin bijgestaan door het onuitroeibare vandalisme.

Nu heeft de Rijnlandse Molenstichting de laatste jaren vele huzarenstukjes uitgehaald, maar aan 't Poeltje schijnt geen eer te behalen. De gemeenten Oegstgeest en Warmond willen van de Klaas Hennepoelpolder een natuurgebied maken, een soort rietlandschap dat aansluit bij De Kaag. Daarnaast speelt ook opdringende bebouwing een rol. Oegstgeest bouwt de wijk Poelgeest op korte

afstand van de molen en Leiden wil hoogbouw in de Broek- en Simonspolder.

Natuurmolen

Wat waar is, is waar; de natuurjongens hebben de Poelmolen, of liever: diens ruïne, ook een functie toegegedacht: goed voor een vlermuizenkolonie. Met al dit soort plannen vervliegt de hoop op een echte Klaas Hennepoelmolen. De Rijnlandse Molenstichting heeft de molen uit arren moede een half jaar geleden teruggegeven aan de oorspronkelijke eigenaar, de familie Zwetsloot. De heer Zwetsloot heeft zijn veehouderijbedrijf inmiddels verkocht; geen boeren meer in de polder. Zijn boerderij moet een milieu-educatief centrum worden en hijzelf verhuist met zijn bedrijf naar de Achterhoek. De molen is nog wel van Zwetsloot. Hij wil een sloopvergunning voor de molen aanvragen 'om hem uit zijn lijden te verlossen' en heeft eigenlijk zijn buik vol van de gang van zaken. De familie Zwetsloot heeft veel gedaan om de molen te behouden, met name in 1979/1980. De heer Zwetsloot vindt zich een molenliefhebber; een molen in het landschap prachtig. En zo verklaart hij tegen het Leidsch Dagblad: 'de gemeente wil niet meewerken, de molenstichting kan geen kant op en het Zuid-Hollands Landschap wil m'n molen behouden als ruïne. Nee, om eerlijk te zijn gun ik ze het niet. Ik laat hem liever instorten. Als ze hem willen behouden dan als molen. En anders niet'; een gezond en duidelijk standpunt waarin iedere molenliefhebber zich zal kunnen vinden.

Schande

De gang van zaken rond dit kleine maar fijne molentje, hoe vervallen ook is een aanklacht, een schande, een grote

schande zelfs. Want deze molen en zijn polder mogen rustig heel bijzonder genoemd worden. Het is hierboven al genoemd: de polder is de kleinste diepe polder van Rijnland, afgezien dan van een droogmakerij, en mogelijk zelfs van heel Zuid-Holland.

Bovendien is de molen enig in zijn soort, zelfs voor heel Nederland. Er zijn in Rijnland nog wel meer kleine stenen poldermolens van dit kaliber. Daarbuiten moet men ze evenwel met een lantaarntje zoeken. Maar dit zijn op een na allemaal schepradmolens; de molen van de Klaas Hennepoelpolder is evenwel een stenen **vijzelmolen** geweest. De molen van de Aderpolder onder Nieuwe Wetering is ook een stenen vijzelmolen, maar dat is een heel jonge molen uit 1941 en bovendien veel minder fraai van verhoudingen. Het komt er dus op neer dat de Poelmolen eigenlijk van een zeldzaam model is en mag die dan zo maar verdwijnen of een oneigenlijke bestemming krijgen? Zwetsloot heeft gelijk als hij stelt: voortbestaan, maar dan wel als echte molen. Het is toch te gek om los te lopen dat men een zo zeldzaam molentype niet kan behouden. Het is nog erger: men geeft niet alleen een zeldzame molen op, maar bovendien in een redelijk ongerept molenlandschap, het hierboven omschreven 'molenreservaat'. Dit is totaal onbegrijpelijk: in plaats van het versterken van het karakter van dit molenreservaat door zuinig om te springen met wat er nog is kiest men voor het omgekeerde; alsof men besluit om alsnog een stukje Naardermeer met huisvuil te dempen of tot een flat in de Oostvaardersplassen. We vinden, terecht, dat

Nogmaals de vervallen Klaas Hennepoelmolen in februari 1981. De kap zit er nog compleet op (foto prov. Zuid-Holland/L. Vellekoop).

**De molen in een open polderland-
schap, maar ook met een open kap...
bij donker weer en donkere perspectie-
ven (foto E.G.M. Esselink).**

we zuinig moeten omspringen met de natuur, maar geldt dat dan niet voor cultuurhistorische waarden, waar de molen van de Klaas Hennepoelpolder toch zeker toe gerekend mag worden? Dit zou toch niet mogen!

Van de nood een deugd maken!

De natuurjongens willen van de Klaas Hennepoelpolder een rietlandschap maken. Nu groeit riet in ondiep water. De Klaas Hennepoelpolder is diep, erg diep zelfs. Men kan dus niet volstaan met het vol laten lopen van de polder. Er zal bemaling nodig blijven, zij het met een hoger polderpeil. Nu kan men denken wat men wil over een dergelijke gekunstelde, onnatuurlijke poldersituatie, maar zou men die bemaling niet kunnen toevertrouwen aan de natuurkracht bij uitnemendheid voor dit doel: de wind. Het moet toch mogelijk zijn om het nieuwe landschap in de polder zo in te richten dat de molen zijn oorspronkelijke functie terug krijgt, desnoods in combinatie met het milieu-educatief centrum in de boerderij van Zwetsloot? Het zou in ieder geval heel wat beter in overeenstemming zijn met het karakter van het molenreservaat dan de plannen zoals die nu op tafel liggen. Het meebetrekken ervan in de kosten van het totale plan maakt waarschijnlijk een beheersbaar kostenplaatje mogelijk. Wie gaat ervoor?

De Poelmolen uit dezelfde richting als de vorige foto, maar nu op 12 januari 1997; woorden overbodig (foto E.G.M. Esselink).

Zoeker

WvdL's omstreden twijfel

Eigenlijk begrijp ik niet zoveel, of beter: Ik twijfel van nature nogal vaak aan vele zaken. Al relativerend en draaikontend sla ik mij door het leven, ondertussen wat theorie'tjes en meninkjes bedenkend, die ik dan vervolgens (onder andere) in deze column wereldkundig maak. U, als lezer, heeft mij (daarom?) tijdens onze lezersenquête (terecht) uitgeroepen tot de meest omstreden persoon van dit blad; Sommigen van u vonden mij erg leuk en waardeerden deze column met een 10, anderen vonden het cijfer 1 echter meer op z'n plaats, omdat deze lezers mij blijkbaar helemaal niet leuk vonden. Zo hoort dat ook: Een columnist die door iedereen leuk gevonden wordt, is geen goede columnist. Mensen die mij persoonlijk kennen, kunnen bovendien bevestigen dat ik ook helemaal niet leuk ben.

Goed, terzake nu weer. Zoals reeds gemeld, twijfel ik vaak aan vele zaken en om dit te illustreren, thans een voorbeeld:

Onlangs ving ik in een nog te restaureren molenromp in het midden des land het volgende gesprek op; het betreft hier een gesprek tussen een molenmaker en iemand van monumentenzorg. Let u goed op:

Persoon A zegt: De kans dat deze molen professioneel gaat malen is minimaal. Vooruit, hier in de buurt staat er wel één, maar dat hangt van sponsoring aan elkaar. Laten we de molen dus maar oudhollands tuig geven, één koppel stenen en die verrotte balkkoppen van de eerste zolder kunnen ook wel blijven zitten, want daar hebben ze heel lang geleden al stalen dwarsliggers onder gelegd.

Persoon B zegt: We moeten er van uitgaan dat de molen weer volledig professioneel in bedrijf komt; de restauratie mag dan ook niet te goedkollands worden. Laten we fokwieken met remkleppen en een doorboorde as aanbrengen en twee (liefst drie) koppel stenen installeren. De stalen balken worden onder de zolder verwijderd en alle houten balkkoppen worden met kunstthars aangestort.

Nu luidt de vraag: Wie is wie? Aha, denkt u, A is de man van monumentenzorg en B is de molenmaker. Fout! Het is precies andersom! Begrijpt u het nog? Ik in ieder geval niet.

Wat ik misschien nog wel begrijp, maar ook wat twijfels teweeg heeft gebracht, is mijn recente ontdekking, dat ik veel liever door een radiomicrofoon leuter (mijn huidige bijbaantje), dan pondjes notenmuesli in cellofaanzakjes stop (het bijbaantje van mijn meeste collega's). Wordt WvdL een afvallige? hoor ik u denken. Welnu, die kans acht ik klein, maar ik kan helaas niets uitsluiten in deze hectische tijden. Misschien wordt ik wel een 'achteroploper'; Het zelfstandige naamwoord ontleent aan het werkwoord 'achteroplopen': Een typisch Moderne Molenlevenverschijnsel dat vaak de kop opduikt bij korenmolenaars die veel te weinig te malen hebben. Om zoveel mogelijk 'maalen' te garanderen, wordt er zo traag als mogelijk gemalen, waarbij de steen extreem licht belast wordt. Als de wind afneemt, drijft niet het wiekenkruis de stenen aan, maar de stenen het wiekenkruis! Over twijfels gesproken: Ik heb mij er onlangs ook al op betrap! (als dat maar goed gaat...)

X

WvdL

X

De 'Zoeker' uit *Molenwereld* 1999-2 heeft drie oplossingen opgeleverd, maar ze zijn wel alle drie verschillend. De heer E.G.M. Esselink uit Delft brengt de molen thuis 'als de voormalige Teylers- of Muttermolen te Losser, eveneens in Twente. De molen werd in 1638 of 1639 gebouwd even ten noorden van het dorp aan de weg naar De Lutte. Oprichter was Pallach van Hoevel tot Westerfeer, die de molen al in 1640 doorverkoop. Eigenaren worden dan voor de helft de graven van Bentheim en voor de andere helft de stad Oldenzaal. In 1779 verkoopt de graaf van Bentheim zijn helft aan leden van het Losserse geslacht Teylers. Sedert 1825 is ook de naam Muttert als eigenaar aan de molen verbonden, waarmee de naam verklaard is. Laatste eigenaar was Hein Vermeulen, die de molen in 1917 voor afbraak verkoopt. Onderdelen van de molen werden gebruikt voor de bouw van de molen van Asveld in Usselo. Dankzij het dagboek, dat de Losserse domineesvrouw Aleida Reurink bijhield tussen 1698 en 1754, is bekend, dat de molen op 28 oktober 1740 een nieuwe standaard kreeg. Deze datum werd bij de afbraak van de molen nog aangetroffen op de standaard. Na de sloop werd op de Molenbelt een karakteristieke houten villa gebouwd met rieten dak, genaamd 'Het Heuveltje'. Inmiddels is deze villa ook al weer door nieuwbouw vervangen. De standplaats van de molen moet tegenwoordig gezocht worden op de hoek Molenstraat - Sportlaan.'

De heer A.G. Kleinjan uit Den Ham is van mening dat de afgebeelde standaardmolen inderdaad de molen van Weerselo is. Op 20 april 1864 geven Gedeputeerde Staten van Weerselo aan Hendrik Huizing uit Noorddeuringen toestemming voor de bouw van een windkoren- en pelmolen op

het perceel kadastraal bekend als Sectie B, nummer 1977, '50 el (meter) van de weg Weerselo-Oldenzaal en 25 el van de weg komende van de Wenshofsteeg lopende naar de RK-kerk' Bij de gehouden kerksprake waren geen bezwaren tegen de bouw ingebracht. Volgens G. Teusink heeft de familie Huizink of Huizing de molen rond 1860 gekocht. Hij stond toen te Hengelo, waar hij in de omgeving van het station stond. De molen moest in Hengelo verdwijnen voor de aanleg van de spoorlijn Salzbergen, waarvoor de gronden in de periode 1860-1864 aangekocht werden. Het was een oude molen: in een balk stond het jaartal 1648. In *De Molenaar* 1922-19-298 wordt de molen door H. Huizink voor afbraak te koop aangeboden, waarbij als vlucht 84 voet wordt opgegeven.

De heer G.L. Nienhuis uit Nieuwleusen ziet in de bewuste molen de (driezolder-)standerdmolen van de familie Oosterbroek in De Lutte bij Losser. Deze molen dook eerder op in de rubriek 'Wie brengt me thuis' in *De Molenaar* en wel in 1985-22 en 1985-24. Ook in het boek *De Standaardmolen* (1994) komt een afbeelding van deze molen voor (4.51), een foto van de heer W.O. Bakker uit Harkstede uit juli 1951. In het jaar erop werd de vervallen molen omgetrokken. De vlucht was 22,80 m.

De heer J.L. Mulder uit Alphen a/d Rijn brengt de 'Zoeker' uit *Molenwereld* 1998-12 ook thuis als de Hargmolen bij Kethel.

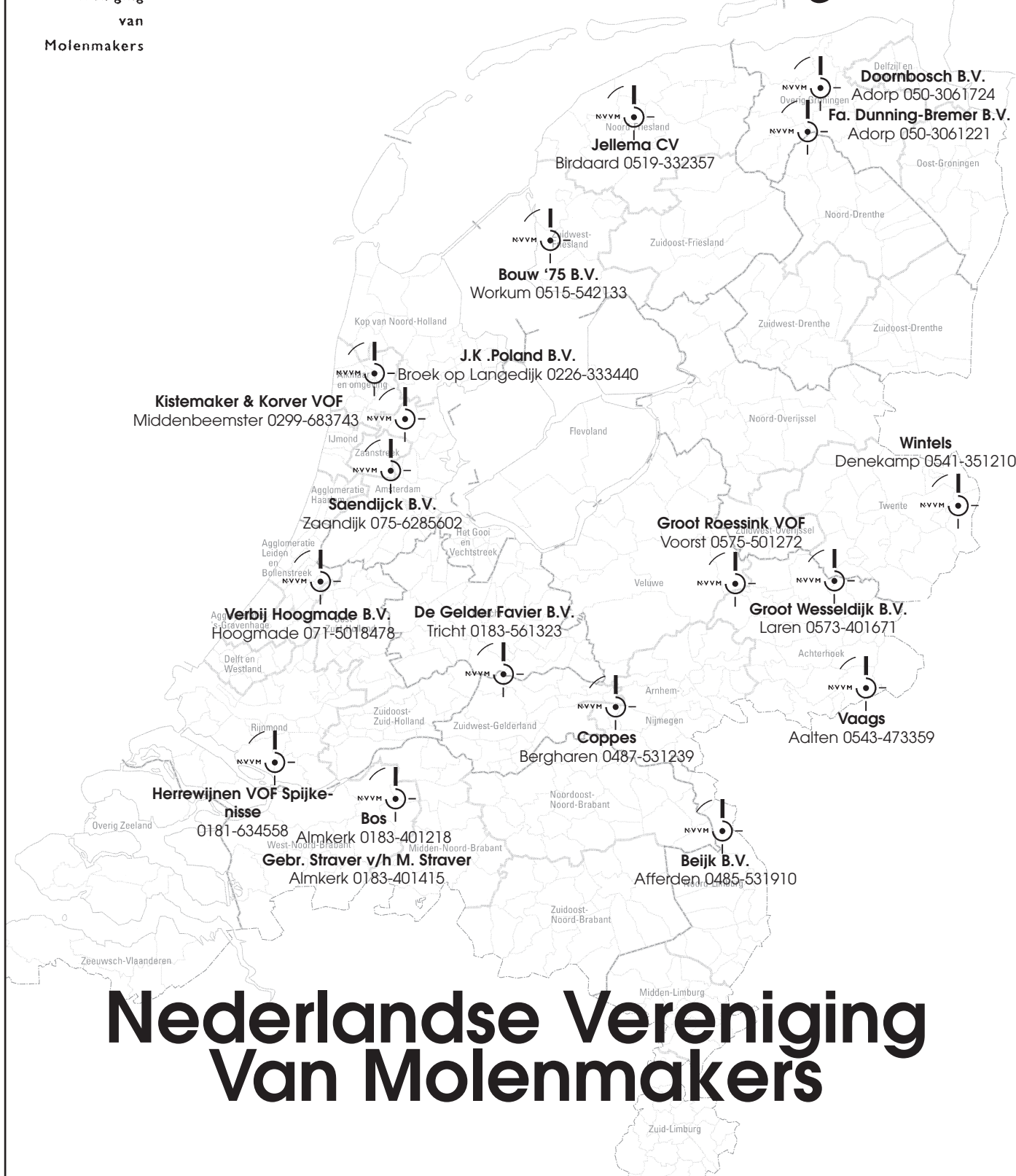
Hierbij een nieuwe 'Zoeker', vermoedelijk een grote Zuid-Hollandse vijzelmolen; wie brengt hem thuis?

Reacties a.u.b. te richten aan de redactie van de *Molenwereld*, Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle, fax 079-5931303.

Molens restaureren en onderhouden vraagt om vakmanschap en jarenlange ervaring. Die vindt u bij de leden van de Nederlandse Vereniging van Molenmakers. De bedrijven die het logo van de NVVM voeren staan borg voor.....

kwaliteit en deskundigheid.

**Nederlandse Vereniging
Van Molenmakers**

Interview met Loek Dijkman: Imago molenwereld deugt niet!

Loek Dijkman verrastte de afgelopen jaren, als voorzitter van de Rijnlandse molenstichting, vriend en vijand met wat wel het 'Rijnlandse molenrestauratieoffensief' genoemd wordt: Binnen een kort tijdsbestek wist hij tientallen, vaak zeer kostbare molenrestauraties van de grond te krijgen. Voorwaar geen slechte prestatie van iemand die tien jaar geleden zeker niet meer dan gemiddeld in molens was geïnteresseerd; hoogste tijd dus voor een diepgravend interview.

Loek Dijkman aan het woord bij de opening van de Waterloosmolen. Bij zijn toespraken zit geen woord Frans!

Mijn eerste telefonische kennismaking met Dijkman (56) is zoals is ik het me ongeveer had voorgesteld: Vriendelijk en beleefd, maar ook kort en zakelijk, recht door zee en met een tikkeltje bescheidenheid: '...allemaal ballen in de kerstboom waar ik eigenlijk niet op zit te wachten' zo typeert hij mijn interviewplannen. Toch krijg ik snel toestemming voor het interview, dat echter daags ervoor - vanwege Dijkmans drukke agenda - wordt omgezet in een telefonisch interview. Op een vroege woensdagmorgen zet ik mij schrap, maar al snel is het ijs gebroken en volgt een uur lang duren gesprek in een zeer ontspannen en open sfeer.

Dijkman is reeds vanaf 1963 zelfstandig ondernemer en als zodanig tegenwoordig president-directeur van een groep bedrijven in de verpakkingenbranche. Hij is zeker niet - zo benadrukt hij - afkomstig uit 'ons' molenwereldje. Zijn interesse in mo-

lens ontstond pas in 1989 toen hij verhuisde naar Warmond. Vlakbij zijn huis stond de (toen nog vervallen) Zwanburgermolen en op een dag besloot Dijkman eens poolshoogte te gaan nemen bij de molenaar Leen van den Berg. Uit dit gesprek werd duidelijk dat de Zwanburgermolen zeker niet de enige molen in de streek was die in slechte staat verkeerde. Alleen al in Warmond zèlf stonden nog eens vijf andere molens te verkommeren en... ze waren allen eigendom van de Rijnlandse Molenstichting.

Pompen of verzuipen

Als voorzitter van de plaatselijke oudheidkundige vereniging had Dijkman al de nodige belangstelling voor geschiedenis en monumenten en na het gesprek met Van den Berg, besloot hij contact op te nemen met de toenmalige voorzitter van de

Rijnlandse Molenstichting, Dolf Thomasen. Daar trof hij - naar eigen zeggen - een stichting aan 'die bijna omviel van te weinig geld', 'kommer en kwel' en 'financieel bankroet was'. Dijkman besloot om eerst eens een jaartje mee te lopen 'om te zien of er iets te fabrieken viel', alvorens hij in maart 1991 voorzitter werd. Gevraagd naar zijn motivatie antwoordt Dijkman dat verder sukkelen gewoon uitgesloten was, 'een kwestie van pompen of verzuipen'.

Discipline

De rest van Dijkmans 'succes-story' is eigenlijk al bekend, daarom interesseert de persoonlijke kant van het verhaal mij eigenlijk meer: hoe benaderde hij al die personen en instanties? Hoe motiveerde hij de mensen in zijn omgeving? Hoe wist hij al dat geld los te krijgen? Hoe kijkt hij - als een zekere 'buitenstaander' - aan tegen 'ons molenwereldje'? Wat maakt mo-

De grote restauratie van de Waterloosmolen bij Rijpwetering (zie Molenwereld 1998-3), technisch, financieel en organisatorisch een huzarenstukje.

Lijkermolen 2 bij Rijpwetering in de steigers.

lenbehoud eigenlijk zinvol? Hoe presenter je dat naar buiten? en dat soort vragen. Kortom: wie is de man achter deze grootse prestatie?

Zelf moet Dijkman weinig hebben van opmerkingen als zou hij een grootse prestatie hebben geleverd. Relativerend: 'Iedereen denkt dat ik gouden vingers heb, maar het is gewoon een kwestie van hard werken en veel uren maken. Vrijwilligersorganisaties zijn perfect, maar **discipline** is heel belangrijk en daar ontbreekt het vaak aan'.

En verder? 'De tanden erin en vertrouwen hebben in de zaak!'

Anti-bureaucratisch

Al pratende met Dijkman ontstaat bij mij al snel het beeld van een topmanager uit het Nederlandse bedrijfsleven; zo iemand als bijvoorbeeld Timmer een aantal jaren geleden bij Philips, een sterke persoonlijkheid die door het voeren van een 'non-nonsense beleid' een met verlies draaiende organisatie snel weet om te bouwen tot een winstgevende onderneming. Dijkmans ervaring in het bedrijfsleven kwam zeker goed van pas in zijn functie als voorzitter? Zijn bevestigende antwoord wordt gevolgd door een grote schaterlach: 'De procedures in de molenwereld lopen als dikke stront, 't is allemaal veel te bureaucratisch, de procedures duren te lang, het kán gewoon niet langzamer!...' Goed: discipline, de tanden erin, vertrouwen in de zaak; ik geloof het allemaal onmiddellijk. En dat Dijkman een goed onderhandelaar is, staat voor mij ook buiten kijf; maar verklaart dit alleen dan zijn succes? Ik besluit het over een andere boeg te gooien; misschien wel een pijnlijke vraag: Waarom faalde volgens Dijkman het beleid van de Rijnlandse Molenstichting in de jaren '80? 'Dolf (de vroegere voorzitter, WR) moest al zijn energie steken in 'Dat het de moeite waard was'. Daarnaast speelde de toen net ingevoerde decentralisatie hem parten; als het om subsidieverstrekking ging, wezen de overheden altijd naar elkaar 'als jij geld geeft, geef ik ook geld', een soort de-kip-en-het-ei-situatie'. Die impasse moest dus eerst doorbroken worden, aldus Dijkman, die het falen ook wijdt aan een gebrek aan techniek en ondernemerschap. Aha, het woord 'ondernemerschap' valt weer; Hoe moet de 'bedrijfsvoering' van een stichting als in Rijnland in de ogen van een ondernemer als Dijkman eigenlijk

Rijnland met pijn: molens met kale roeden, of zonder voorzomen zoals hier de Googermolen bij Oude Wetering, maakten in de jaren '80 en '90 duidelijk dat het met de molenpracht in dit gebied goed mis was.

geregeld worden?: 'Een stichting hoeft geen winst te maken, maar we moeten wél quitte spelen. Toen ik voorzitter werd, heb ik één ding gelijk afgeschaft: ieder jaar werd er een boekje uitgegeven, dit kostte 20.000 gulden en dat is gewoon te duur; Bovendien moesten éérst de molens gerestaureerd worden. Een molenstichting is er om voor de molens te zorgen en niet om boekjes uit te geven!'.
Imago
Omdat ik dit toch wel een hele interessante uitspraak vind, manoeuvreer ik het gesprek even op een klein zijspoor. Dijkman weet waarschijnlijk best wel dat (o.a.) het uitgeven van een eigen tijdschrift vaak tot overschrijding van de begroting leidt bij bepaalde molenorganisaties? De constructie waarbij het FAOM jaarlijks de begroting van De Hollandsche Molen dicht is immers berucht...
'...dan leven ze op te groote voet'
Wat vindt u eigenlijk van De Hollandsche Molen?
'Niets dan goeds verder hoor, ze doen goed werk, maar ik heb er geen dagelijks contact mee...'
Gaat u wel ieder jaar naar de vergadering?
'Ik ben er nog nooit geweest; (lachend) eerst moeten de molens klaar!
Nu ik u toch aan de lijn heb: zo'n organisatie die opkomt voor zulke belangrijke nationale monumenten, zou toch eigenlijk geen 6000, maar 60.000 leden moeten hebben. In de jaren '70 ging deze vereniging nog hand in hand met de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten; die is thans minstens tien keer zo groot...
'Is dat zo?...'
Ja, dat is zo en ik vroeg mij af of u - als min of meer 'buitenstaander' - daar een ver-

Zweilandermolen bij Warmond in vol bedrijf, en redder in de nood gebleken. (foto: molenaar Kees de Haas).

klaring voor had. Verkoopt de molenwereld (met een kleine letter) zich eigenlijk wel goed?

'In het algemeen verkoopt de molenwereld zich helemaal niet goed! De mensen zijn oud en als ze niet oud zijn, heeft het hele wereldje in ieder geval een veel te oude imago; het is een soort achterhoede-kamp dat tegenstribbelende bewegingen maakt...'

Ahum... Voorbeeld graag!

'... zo'n actie "Heeft u al een tik van de Molen?" dat spreekt mensen helemaal niet aan. Toen ik in het begin ging onderhandelen als voorzitter van de Rijnlandse Molenstichting zag men mij als een soort Don Quichot-malloot...'

Tsja, da's minder; Ons imago deugt dus blijikbaar niet, maar hoe moet het dan wèl? Hoe doet ù het?

'Leg de nadruk op het feit dat molens **bijzonder** zijn. Het zijn **ouderwetse, maar oerdegelijke en bedrijfszekere werktuigen**. Dat stukje **techniek** en de **welvaart** die we aan onze molens te danken hebben, daar moet je je aandacht op richten; Zonder de molens stond ons halve land

Vrouw Vennermolen in Oud Ade tijdens zoals bij vele gelegenheden is gebleken de zeer ingrijpende restauratie (zie MW 10-1998); een restauratie waarbij het mobiliseren van alle krachten, ook in de dorpsgemeenschap Oud-Ade wel heel sterk tot uiting kwam.

nog onder water. Ik zeg ook tegen ondernemers: "Realiseer u dat eens, trek u dat aan!". Als je het zo brengt, zullen mensen zeggen 'Dat is leuk!'. Het weer is ook iets dat nauw met molens verbonden is en ook dat spreekt mensen aan'.

Nog meer suggesties voor onze broodnodige imagoverbetering?

'De molenwereld conformeert zich teveel aan gangbare stromingen: Is de subsidie-regeling niet in orde, of in ieder geval onvoldoende, dan zegt men "Tsja, we zullen moeten roeien met de riemen die we

hebben". Ik zeg dan: Nee, we moeten de straat op!'

Waarvan acte.

Samen

Het begint een erg boeiend en gezellig gesprek te worden; zowel interviewer als geïnterviewde komen lekker op gang, maar we zijn onderhand wel een beetje afgedwaald. Terug naar de Rijnlandse molens dus: Deze zijn thans bijna allemaal maalvaardig gerestaureerd, ze hebben ook bijna allemaal een echte (reserve)bemalingsfunctie, maar economisch rendabel zijn ze eigenlijk niet. Toch is er - ook wanneer molens eenmaal gerestaureerd zijn - veel geld nodig voor onderhoud. Tegenwoordig ziet men steeds vaker dat het bedrijfsleven molen(restauratie)s gaat sponsoren; een goede zaak? Dijkman: 'Ik vind sponsoring een prima zaak, maar ik zeg vooral: Laten we het **samen** doen; de bedrijven die sponsoren, de huurders, de waterschappen, de gemeenten, de provincie (ondanks zijn antibureaucratische houding heeft Dijkman louter complimenten voor het provinciale molenbeleid en prijst hun voorbeeldfunctie. WR) en de Rijksdienst voor Monumentenzorg. Dat is trouwens ook prima gelukt'. Toch zou sponsoring uit het bedrijfsleven - dat is tenminste mijn achterliggende gedachte bij de vorige vraag - wel eens negatieve invloeden op het molenbehoud kunnen hebben. Onze Oosterburen hebben er zo'n mooi woord voor, 'Fremdnutzung'; Vooruit, geld voor een molenrestauratie, maar dan wel een bedrijfskantoor in de molen, of een horecagelegenheid, of een riante woning voor de directeur... Dijkman blijkt niet geheel op de hoogte te zijn van het feit dat elders in ons land soms volledige molenrestauraties bij elkaar gesponsord worden en dat (daardoor) 'Fremdnutzung' wel eens akelig dicht om de hoek loert. Hij ontkent mijn gedachtenspinsels dan ook met kracht: 'Dat mäg absoluut niet! De molens wor-

In veel gevallen werden de molens bij de restauraties ook weer aangepast aan hun bemalingstaak. Zo kreeg de Googermolen in september 1996 een nieuwe vijzel. (foto L. Vellekoop).

den uitsluitend gerestaureerd om ze (weer) een reservebemalingsfunctie te geven; Ik hoop dat het nog veel regent!.

Nieuwe BWO-regeling?

Nu we het daar toch over hebben: Toen het afgelopen najaar flink regende, hebben de (Rijnlandse) molens een belangrijke rol gespeeld in het op peil brengen van het polder (zie ook *Molenwereld* 1998-10 en 11, alsmede *Molenwereld* 1999-2). Wat was Dijkmans rol daarin?: 'Op een ochtend in oktober vorig jaar, toen er extreem veel regen was gevallen, heb ik al rond zes uur 's ochtends het waterschap gebeld om mijn diensten (met de molens) aan te bieden. Men zei toen dat ik dat wel kon vergeten, maar een uur later belde de dijkgraaf al terug met de mededeling dat ze de hulp van de molens wél goed konden gebruiken. Binnen 2 à 3 uur hadden we vervolgens een crisiscentrum opgericht en waren er elf molens in bedrijf. Dat ging zelfs zó goed dat ze 's avonds moesten stoppen, omdat er teveel water in de boezem stond! Men had ontdekt dat de molens veel meer water gaven dan de noodpompen...'. Dijkman is hoorbaar trots als hij spreekt over 'de mooiste dag van mijn leven' en een zekere vorm van 'Nationaal gevoel'. Als ik het idee over een nieuwe BWO-regeling - zoals in *Molenwereld* 1999-2 werd geopperd - aan hem voorleg, blijf ik al bijna achter de feiten aan te hollen. Dijkman (zelfverzekerd): 'Een dergelijke regeling komt er; ik voel me een echte ondernemer! Ik ben momenteel in overleg met het waterschap. In het nieuwe beleidsplan krijgen de molens de taak als reservebemaling'.

Biotoop

Bij het woord reservebemaling denk ik al snel aan de molenbiotopen; Ten tijde van de BWO-regeling werd de vrije windtoetreding via deze regeling gegarandeerd. Wie weet: Wellicht kan de nieuwe reservebemalingsregeling ook wel (weer) garanties

bieden voor de biotopen?...

Nu ik het toch over de molenbiotoop heb: Momenteel speelt er in Rijnland ook een biotoopprobleem, meer bepaald de in een impasse geraakte verplaatsing van de Hoop doet Leven in Rijsburg naar Voorhout (zie *Molenwereld* 1999-1); al uit de impasse geraakt? Dijkman (resoluut): 'Die molen zou verplaatst worden en daarom wordt hij binnenkort ook verplaatst'. Maar er was toch een probleem met de financiering? De veiling zou toch niet meer dan 350.000 gulden in de verplaatsingskosten willen bijdragen? Dijkman: 'Omdat van te voren was afgesproken dat de molen verplaatst zou worden in verband met de uitbreiding van de veiling, gaat de veiling daarom niet 350.000 gulden, maar 500.000 gulden bijdragen exclusief BTW. Samen met de bijdrage van de provincie van 75.000 gulden en onze bijdrage van 175.000 gulden is de financiering rond'. Ziezo! Makkelijk gezegd, maar zo te horen ook makkelijk gedaan (?)...

Molenaars

Omdat ons gesprek onderhand al bijna een uur duurt en omdat ik mij realiseer dat ik een druk bezet mens aan de lijn heb, probeer ik het gesprek tot een afronding te krijgen. Dat is wat Dijkman betreft prima, maar één categorie mensen mag wat hem betreft zeker niet onvermeld blijven: de molenaars. 'Dat zijn de mensen die het uiteindelijk moeten doen. Op hen ben ik het meeste trots. De samenstelling is zeer gevarieerd, van een bouwvakker

tot een chirurg; de afgelopen tien jaar heb ik de groep mensen zien veranderen van een stelletje individualisten uit een vergane glorie tijd tot een hechte en goede club. Er is nu ook een molenaarscommissie, de molenaars worden betrokken bij het onderhoud aan hun molens en er is twee keer per jaar een molenaarsbijeenkomst', aldus Dijkman. Zijn de molens voldoende bemand, of is er nog steeds een behoefte aan nieuwe molenaars? Dijkman: 'Op zich zijn er voldoende molenaars, maar er zijn ook molenaars die met meerdere molens draaien, dus in dat opzicht kunnen we nog best nieuwe molenaars gebruiken. Ik ben trouwens heel gelukkig dat er tegenwoordig nog steeds oud-beroepsmolenaars actief zijn; van die mensen die vroeger nachtenlang hebben gemalen; zij houden de traditie in stand, voor mij zijn het onze ere-gasten'. Uit ons gesprek blijkt trouwens dat Dijkman zelf inmiddels ook een soort ere-gast is geworden. Onlangs werd hij op initiatief van de molenaarscommissie 'geridderd' met een Koninklijke onderscheiding (zie *Molenwereld* 1999-2). Ook ballen in de kerstboom waar Dijkman helemaal niet op zat te wachten? Dat valt mee: 'Het is een blijik van dank voor alle energie en emotie die ik de afgelopen jaren in de molens heb gestoken. Het verraste mij volledig en er is toen best een traantje gevloeid. Ik ben de molenaars enorm dankbaar voor deze waardering', aldus Dijkman die ik bij deze hartelijk dank voor dit uitgebreide interview en nog heel veel succes wens in de toekomst!

X

De Zwanburger Molen bij Warmond voor 1904, de molen waar het molenoffensief voor Loek Dijkman eigenlijk begon.

De band tussen de molenaars, de Rijnlandse Molenstichting en de voorzitter is - zoals bij vele gelegenheden is gebleken - zeer hecht. Wisseling van de wacht op de Meerburger Molen bij Zoeterwoude: Frans Verra draagt onder toezien oog van Loek Dijkman de molensleutel over aan Frans Verra, 21 juni 1996.

Praktisch of theoretisch?

De columnist WvdL schrijft in zijn column over een 'molenwereldmeisje' dat twee keer voor haar proefexamen is gezakt (Zie *Molenwereld* 1998-5-111). Nu dit 'molenwereldmeisje' is inmiddels geslaagd. Ik ben al 13 jaar actief op molengebied; zij het dat ik pas 22 jaar jong ben. Ik denk dat ik wel kan zeggen dat ik ervaring heb met de opleidingsstof van het Gilde van Vrijwillige Molenaars. Ik hou dan ook nog steeds vol dat het vooral om de praktische ervaring gaat en niet om het theoretische. Oké, je moet wel wat theorie weten en het is wel goed dat er één gezamenlijke opleiding is, maar moet dat dan zo uitgebreid? Molens behoud je met vrijwilligers en niet met ingewikkelde leerstof. Neem nu alleen al het hoofdstuk over het weer in de basis cursus. Dit telt maar liefst ongeveer vijftig bladzijden. Vijftig bladzijden over depressies, hogedrukgebieden, lagedrukgebieden. Je zou haast zelf in een depressie raken en er hoge bloeddruk aan overhouden als je al te veel in

deze theorie verdiept. Je kan aan de lucht een heleboel aflezen en je kunt dus op tijd handelen. Er is toch niets veranderlijker dan het weer. Dus is de praktische weerervaring belangrijker dan de theoretische kant ervan. Het is naar mijn mening ook zo dat je veel meer leert uit de praktijk dan uit de theorie. Men noemt het een basis cursus voor molenaar. Het zou het beter 'Opleiding tot hoogleraar in de Molinologie' kunnen heten. De cursus is nu al zo uitgebreid dat het bijna niet eens meer in één map past.

De meeste vrijwilligers in opleiding hebben een voorkeur voor een bepaald type molen. Ikzelf heb mijn voorkeur bij poldermolens gelegd. Waarom dan niet een aparte opleiding voor alleen poldermolens, korenmolens, houtzaagmolens etc.? Er is toch ook een aparte opleiding tot watermolenaar. Dit is, als ik het goed heb een proef, maar naar mijn mening en via, via gehoord hebbende, is het wel een geslaagde proef. Dus zou ik zeggen pro-

beer het ook eens met de andere molentypen. Het is toch het proberen waard? Het is toch vroeg genoeg om je te verdiepen in een 'ander' soort molen als die situatie zich voordoet. Het gaat er toch om dat je met elke molen moet kunnen draaien en niet mee moet kunnen werken. Je moet plezier in je hobby hebben of je nu een diploma hebt of niet. Vandaag de dag is het al moeilijk genoeg om vrijwilligers te vinden en te houden die hun vrije tijd op de molen doorbrengen. Een goede vrijwilliger is goud waard. Na mijn eerste proefexamen wilde ik ermee stoppen, omdat ik echt zoiets had van het is voor mij een hobby en geen werk. Ik volgde de laatste dertien jaar toch geen opleiding tot meteoroloog of molendeskundige, maar voor vrijwillig molenaar, toch?? Je doorzettingsvermogen wordt wel op de proef gesteld. Hoe dan ook, het veelbegeerde papertje is binnen, zij het met bloed, zweet en tranen. Wel na drie proefexamens en het landelijk examen. Voor de toekomst van de molens is het te hopen dat er toch wat veranderd gaat worden aan de opleiding.

Vriendelijke groeten,

Het 'Molenwereldmeisje'

(naam en adres bij de redactie bekend)

voor alle
ZEKERHEID!

De OBM Speciaal voor Molenaars is al meer dan 100 jaar gespecialiseerd in het verzekeren van molens en het mengvoederbedrijf. Zij is daarmee een maatschappij die u de zekerheid geeft van een goede verzekering. Een verzekeringsmaatschappij die u met raad en daad bijstaat. De OBM Speciaal voor Molenaars is er voor u. Voor een veilige dekking, tegen bescheiden premies.

Onderlinge
Brandwaarborg Maatschappij
SPECIAAL VOOR MOLENAARS

Singel 19, 7411 HV Deventer, tel.: 0570-612353, fax: 0570-611529

De molens op Goeree-Overflakkee, verleden heden en toekomst

De in 1965 gesloopte korenmolen De Dankbaarheid in Middelharnis in 1931, een van de verdwenen korenmolens op het eiland. De manier waarop dit ging stemt niet tot dankbaarheid.

Onder deze titel verscheen van de hand van archivaris Jan Both een lezenswaardig boekje over de molens op dit Zuid-Hollandse eiland ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de Molenstichting Goeree-Overflakkee. Het 84 pagina's tellende boekje op A5-formaat mag er naar inhoud en uitvoering zijn. Nieuwe en oude foto's, waaronder heel bijzondere opnamen zoals van de korenmolen De Dankbaarheid in Middelharnis met zelfzwichting maken het boekje buitengewoon aantrekkelijk. Het begint met een hoofdstuk over molentypen, dat heel sterk is in die zin, dat de schrijver het toespitst op de situatie op het eiland, waardoor het zelfs voor de doorgewinterde molenliefhebber interessant is. Daarna komen de functies aan de beurt, maar ook hier weer toegesneden op de Flakkeese situatie. Beide hoofdstukken le-

veren tal van bijzonderheden op. Het hoofdstukje over de oudste gegevens betreffende de molens op Goeree Overflakkee geeft een interessante taxatie over twee molens in Goedereede en Ouddorp. In het hoofdstuk Oude en nieuwe rechten komen niet alleen de oude heerlijke rechten, maar ook de molenbiotoop aan de orde. Een opvallend gegeven is het afkopen van het windrecht door de gemeenten Middelharnis en Oostflakkee voor de molens van Oude en Nieuwe Tonge in ... 1977! De rol van provincie en gemeenten en uiteraard die van de molenstichting bij het behoud van de molens op het eiland worden uitvoerig behandeld evenals de verwerving en de restauraties van de molens.

Een flink deel van het boekje wordt in beslag genomen door een inventarisatie van de molens op het eiland. Van iedere molen zijn de basisgegevens opgenomen plus een paginagrote foto. Ook de nog bestaande molenrestanten krijgen een beurt, evenals de verdwenen molens.

Kortom, het boekje *De Molens op Goeree-Overflakkee* is de moeite waard. Wat toch eigenlijk heel sterk opvalt is het relatief grote aantal bewaard gebleven korenmolens op het eiland. Er zijn er bijzonder weinig gesloopt: in de vorige eeuw na 1875 zegge en schrijve één, in deze eeuw twee plus twee onttakeld, terwijl er nog twaalf staan die allemaal bedrijfsvaardig zijn. Het komt erop neer dat het 'molenplaatje' op Flakkee nog redelijk compleet is en dat kan maar van weinig streken in Nederland gezegd worden. Waar haalt men een behoudscore van 70%, en als men de onttakelde molens van Oude Tonge en Ooltgensplaat meetelt zelfs 82%! (Landelijk ligt die score in de buurt van de tien procent!) Juist dit redelijk gave molenbeeld van het eiland vormt een extra aanbeveling voor het behoud van de molens van Ooltgensplaat en Oude Tonge. In dit opzicht sluit Flakkee sterk aan bij de Zeeuwse eilanden, terwijl ook de molens grote verwantschap tonen.

Hier en daar komen een paar slippertjes naar voren: een Amerikaanse vijzelmotor is nog tot daaraantoe; niet alleen de molen van Sommelsdijk, maar ook De Put in Leiden heeft als Zuid-Hollandse molen een ihouten as met een ijzeren kop, maar dat '1 koppel (stenen) alleen kan worden aangedreven door een windreguleator' (molen De Hoop, Ouddorp) is een regelrechte uitglijer. Een mens kan ook niet alles weten. Zo heeft de molen van Ooltgensplaat wel de-

gelijk een naam gedragen; in een advertentie uit 1917 wordt de molen De Korenaar genoemd, dezelfde naam dus als de molens van Stad. Het neemt niet weg dat dit boekje een aanwinst is voor de kennis van molens in een regio.

Videoband

Ter gelegenheid van het jubileum is door de Molenstichting ook een videoband verschenen, *Het molenbestand van Goeree-Overflakkee 1998*, welke voor het eerst vertoond werd tijdens de jubileumavond op 30 oktober 1998. Op deze band zijn alle molens van het eiland malend te zien. Daarnaast ziet men ook - soms zeer oude - foto's van bestaande en verdwenen molens en kaarten met de plaats van de bestaande molens. Naast de - vaak zeer fraaie - beelden van de malende molens ziet men ook allerlei aspecten van de molens en het werken ermee, zoals kruien, luien, smeren enz. Men ziet ook de molenmakers aan het werk, soms met groot materiaal. Versieringen als gevelstenen en molenbaarden worden getoond, terwijl ook allerlei meer en minder technische details in beeld komen. De zeilvoering van de molens varieert, evenals hun gang. Een malende korenmolen met twee volle zeilen en vier borden eruit is evenwel slecht voor een oprecht molenaarshart: zoiets doe je niet. Het commentaar bij de film is heel summier en geeft eigenlijk niet meer dan wat basisgegevens over de molens. Eén ding is werkelijk een gemiste kans: men laat de molen zelf niet aan het woord: geen 'zingende steen' of een ratelend schoe en dat is toch wel heel erg jammer. Desalniettemin geeft de band een prima indruk van het molen-schoon op Flakkee en het zo typische karakter van de molens van de eilanden. Bovendien draaien alle molens en dat is wel eens anders geweest.

N.a.v.:

- Jan Both, *De molens op Goeree-Overflakkee (Middelharnis 1998) 84 pagina's gebrocheerd.*

- *Videoband Het molenbestand van Goeree-Overflakkee 1998 (Middelharnis 1998) duur 15 minuten.*

Het boekje is te bestellen door het overmaken van f 20,- op gironummer 3960654 t.n.v. Molenstichting Goeree-Overflakkee te Middelharnis. De videoband is op dezelfde manier verkrijgbaar, maar dan door het overmaken van f 30,-.

Voor molenrestauraties:

**EIKEN- en BILINGA
STAMMEN IN VOORRAAD:**

* In te zagen volgens
bestek en tekening

Verder: IEPEN- BOLLETRIE-
STEENBEUK- DOUGLAS-
LARIX- AZOBÉ

Houtcompagnie
"Almemum" BV,
Kanaalweg 108
8861 KJ Harlingen.

* Telefoon: 0517-413377
* Fax: 0517-414873

**MOLENSTEEN-
MAKERIJ**

Voor de beste kunstmaalstenen
als ook blauwe basaltlava
maalstenen.

Tevens zeer snel en vakkundig
scherpen van uw molenstenen
én maaltechnische adviezen.

Werkplaats: Kapellener Straße 14
47608 Geldern I-Veert (D)
Telefoon: 06-53667686

Privé: Hatertseveldweg 103
6531 ZD Nijmegen (NL)
Telefoon: 024 378 69 28
Fax: 024 379 12 72

GSM 06-53667686

Doe mee!
Win een
abonnee!!

Als u een abonnee werft voor de Molenwereld dan doen wij ook wat voor u!
Iedere nieuwe abonnee, dat wil zeggen iemand die voor het eerst abonnee op
de Molenwereld wordt, levert de aanbrenner een bonus op. U kunt dan kiezen
uit:

- * de poster **Molens bij Dordrecht** van een zeer bijzondere foto uit augustus 1866,
formaat 63 bij 29 cm, afgedrukt op zwaar papier en ongevouwen
toegezonden in een koker,
- * een **ringband met magiclips** voor het bewaren van tijdschriften, zoals
weergegeven in *Molenwereld* 1998-12,
- * Een premie van **f 10,-** te verrekenen met het abonnementsgeld over 1999.

De poster of de ringband wordt u zo snel mogelijk toegezonden nadat de
betaling van de nieuwe abonnee is ontvangen. Vanzelfsprekend geldt deze
aanbieding voor iedere abonnee die u aanbrengt.

BON

Ik geef als nieuwe abonnee op voor de *Molenwereld*:

Naam:.....voorl.:.....(m/v)

Adres:.....

Postcode:.....Plaats:.....

Als bonus ontvang ik:

- de poster *Molens bij Dordrecht, augustus 1866.*
- een ringband met magiclips voor het bewaren van tijdschriften.
- Een premie van f 10,- te verrekenen met het abonnementsgeld over 1999.
(Aankruisen hetgeen wordt gewenst)

Afzender

Naam:.....voorl.:.....

Adres:.....

Postcode:.....Plaats:.....

Deze Bon - of een kopie ervan - kan, desgewenst portvrij, ingestuurd worden aan:

Stichting MOLENWERELD
Antwoordnummer 12104
NL-2740 WD MOERKAPELLE

MOLEN
Wereld

MOLEN *Wereld*

